

РЕЗЮМЕ

Проаналізовано та обґрунтовано організаційно-економічні засоби управління комерційним ризиком в системі економічної безпеки суб'єктів підприємництва регіону.

Ключові слова: економічні засоби, комерційний ризик, управління.

РЕЗЮМЕ

Проанализированы и обоснованы организационно-экономические средства управления коммерческим риском в системе экономической безопасности субъектов предпринимательства региона.

Ключевые слова: экономические средства, коммерческий риск, управление.

SUMMARY

Organizationally-economic facilities of management a commercial risk are analysed and reasonable in the system of economic security of business of region entities.

Keywords: economic facilities, commercial risk, management.

НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Федоришин Н.Ю., к.е.н., асистент кафедри міжнародних економічних відносин Львівської комерційної академії

Вже майже два століття кооперативні підприємства та організації доводять свою значущість у соціально-економічному розвитку більшості країн світу, за що користуються значними перевагами з боку органів державного управління. На користь важливості державного сприяння розвитку системи кооперації свідчать загальноновизнані протягом багатьох десятиліть кооперативні переваги, серед яких найважливішими є поєднання приватної ініціативи та суспільного характеру праці; самоорганізація населення та взаємодопомога; оптимальне співвідношення соціальної місії з господарсько-фінансовою діяльністю; стабілізація та гармонізація соціально-економічних відносин; формування високих суспільних цілей та ідеалів.

Основні аспекти взаємодії держави та кооперативів в країнах Європи досліджують Дж.Бірчол, М.Бродзинський, Л.Вілкінсон, П.Грін, Р.Девіс, Я.МакФерсон, Г.Мюнклер. Вітчизняні науковці М.Аліман, В.Апопій, С.Бабенко, С.Жукевич, А.Мокій, С.Семів, В.Сторожук аргументовано доводять значну роль системи кооперації у соціально-економічному розвитку держави. Проте декларативний характер інституційної бази поглиблення участі кооперативних підприємств, організацій та їх об'єднань у міжнародному поділі праці, відсутність реальних механізмів та переваг попри соціально-економічну значущість кооперації, необхідність адаптації кооперативного сектора української економіки до змінних умов ринкового середовища потребують нових законодавчих актів, нормативно-розпорядчих документів та міжнародних угод щодо кооперативного співробітництва.

Метою статті є обґрунтування напрямів державного сприяння розвитку системи споживчої кооперації України з урахуванням зарубіжного досвіду.

Розробка кооперативної політики і програми співпраці органів державного управління та кооперативів на принципах спільності інтересів дозволить активізувати діяльність кооперативного руху у вирішенні економічних і соціальних проблем, а також його інтеграції в європейське господарство.

Спільні інтереси споживчої кооперації і органів державного управління в економічній сфері проявляються в організації товарообміну між містом і селом, формуванні багатокладної виробничої інфраструктури в селі, реалізації доходів сільського населення, подолання натурального обміну між дрібнотоварним сільськогосподарським виробником і споживачем, місцевому реінвестуванні, розвитку економічних зв'язків на товарних ринках як в межах країни, так і за її межами, обмеженні тіньової економіки. Інтереси органів державної управління і споживчої кооперації ще більше переплетені в соціальній сфері, в процесі задоволення потреб населення в товарах, послугах, денатуралізації доходів населення, гарантування безпеки споживчих товарів, забезпеченні трудової діяльності, соціальному обслуговуванні членів-пайовиків і робітників, соціальному відродженні села, підвищенні професійного рівня сільського населення, особливо молоді, зменшенні міграції населення

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

із села, зменшенні диференціації між рівнями соціально-економічного розвитку міських і сільських місцевостей.

Важливим напрямом співпраці органів державного управління і споживчої кооперації є формування аграрного ринку. В Україні виробничих кооперативів мало, незначна роль фермерських господарств. База для створення сервісних кооперативів незріла. У таких умовах найбільш доцільно використовувати існуючу інфраструктуру споживчої кооперації, включивши її потенціал в основу інфраструктури аграрного ринку. При цьому доцільно забезпечити державну фінансову підтримку споживчої кооперації для оновлення і технічного оснащення кооперативних об'єктів. При такому підході потребуватиметься набагато менше інвестицій, ніж для створення паралельної інфраструктури, основаної на тих самих кооперативних принципах.

Правове поле для розвитку кооперації в Україні створене: з 1992 р. діє Закон України “Про споживчу кооперацію”, в якому відображені міжнародні принципи кооперації, врахований досвід роботи кооперації різних країн світу і який визначає основи розвитку її діяльності [1]. Реалізується також „Стратегія розвитку споживчої кооперації (2004-2011 рр.)” [2]. У Законі України „Про кооперацію”, прийнятому у 2003 р., подано конкретні визначення поняттям, що стосуються діяльності кооперативів в Україні, визначено мету, основні завдання та принципи кооперації, визначено правові, організаційні, економічні та соціальні основи функціонування кооперативів та кооперативних об'єднань, а також окреслено взаємовідносини між державою та кооперативними організаціями [3].

З січня 2004 р. вступили в дію Цивільний Кодекс України та Господарський Кодекс, які містять ряд положень у підтримку розвитку споживчої кооперації. В них чітко визначено поняття власності споживчої кооперації як однієї з форм колективної власності. Вперше споживчі товариства віднесені до непідприємницьких структур, а за пайовиками закріплено право на частку в майні споживчих товариств. У щорічних програмних документах найвищих органів державного управління також завжди наголошується на важливій ролі кооперативного сектора у системі національної економіки, проте відсутні реальні механізми державного сприяння його розвитку.

Тому доцільним є вивчення досвіду взаємодії органів державного управління та кооперативів в країнах Європи і обґрунтування можливості його адаптації та використання в сучасних умовах української економіки. Так, однією з найважливіших функцій держави у країнах Західної та Південної Європи є розробка політики розвитку кооперації, кооперативного законодавства, його вдосконалення (відповідно до нових тенденцій, що виникають в економіці) і контроль за його дотриманням (табл. 1).

Таблиця 1

Напрями державного сприяння розвитку кооперативного сектора в країнах ЄС

Напрями сприяння	Форми реалізації
Законодавче врегулювання відносин держави з кооперативними організаціями	у Конституціях Італії, Іспанії, Угорщини, Цивільному кодексі Італії визначено завдання держави щодо сприяння розвитку національного кооперативного руху.
Сприяння державних інституцій розвитку кооперації	1) Агенція розвитку кооперативів у Великобританії стимулює кооперативний рух в країні шляхом надання юридичної допомоги у вигляді консультацій кооперативам та особам, які мають намір заснувати кооператив, надає рекомендації урядовим закладам з питань кооперації, розробляє економічні проекти, які можуть виконуватися на кооперативній основі; 2) у Франції Міністерство соціальної економіки займається створенням умов для розвитку кооперації, проте не втручається в господарську діяльність кооперативів.
Пільговий режим господарювання або субсидіювання діяльності кооперативів	1) у Франції ремісничі, транспортні, морські та сільськогосподарські кооперативи цілком звільняються від сплати податків з прибутку; 2) пільговий режим господарювання для кооперативів встановлений в Італії, Швеції, Іспанії, Франції; 3) в Італії держава звільняє споживчу кооперацію від необхідності торгувати у віддалених районах, де торгівля є збитковою, і створює для цього власні магазини, а також протягом перших років своєї діяльності кооперативи цілком звільняються від податків; 4) у Німеччині споживчим кооперативам надаються податкові пільги та матеріальна допомога, яку надає федеральний уряд.

За: [4-8].

Вже у післявоєнних конституціях ряду європейських країн є спеціальні статті, що закріплюють принципи відносин держави з кооперативними товариствами і рухами. Так у статті 45 Конституції Італійської Республіки 1947 р. йдеться: „Республіка визнає соціальну функцію кооперації, що основана на взаємодопомозі і не переслідує цілі приватної спекуляції. Закон підтримує розвиток кооперації, сприяє їй необхідними засобами і забезпечує шляхом належного контролю характер ті цілі кооперації” [4, с.253]. Італійське законодавство розрізняє товариства, що мають метою отримання прибутку, і товариства взаємодопомоги, до яких відносяться кооперативи. У Цивільному кодексі Італії передбачено, що ціллю кооперативу повинно бути надання його членам благ, послуг чи місця роботи на більш вигідних умовах, ніж це міг би запропонувати вільний ринок [5, с.237]. Ще більш конкретно про кооперацію йдеться в Конституції Іспанії 1978 р. у статті 129: „Публічна влада активно розвиває різні форми участі в діяльності підприємства і сприяє шляхом створення відповідного законодавства кооперативним товариствам. Також вона визначає заходи, що полегшують доступ трудящих до власності на засоби виробництва” [6, с.309]. Як правило, європейське кооперативне законодавство регламентує такі сторони діяльності кооперативів: визначення кооперативу, відношення між кооперативом та членами, клієнтами, фінансові аспекти членства в кооперативі, управління.

Другим, не менш важливим, інструментом є сприяння державних інституцій розвитку європейських кооперативів. Так, у Великобританії діє Агенція розвитку кооперативів. Керівний склад Агенції формується урядом з представників кооперативного руху. Засоби цієї організації – державні субсидії. Завдання Агенції – стимулювання кооперативного руху в країні шляхом надання юридичної допомоги у вигляді консультацій кооперативам та особам, які мають намір заснувати кооператив; надання рекомендацій урядовим закладам з питань кооперації; розробка економічних проектів, які можуть виконуватися на кооперативній основі. Кооперативи прирівнюються до комерційних структур і не користуються пільгами при оподаткуванні. У Франції Міністерство соціальної економіки займається створенням умов для розвитку кооперації, проте не втручається в господарську діяльність кооперативів. Держава розглядає кооперацію як третій (після державного і приватного) сектор економіки. Законодавство Франції, що стосується кооперативів, визнає комерційний характер їх діяльності, проте в той же час ремісничі, транспортні, морські та сільськогосподарські кооперативи цілком звільняються від сплати податків з прибутку. У той же час з метою уникнення зловживань податковими пільгами необхідний державний дозвіл на створення та реєстрацію кооперативу.

По-третє, законодавство багатьох європейських країн передбачає державне регулювання кооперації у формі встановлення пільгового режиму господарювання (нижчі податки та відсотки за кредит), або субсидювання кооперації при єдиному з приватнопідприємницькими структурами режимі господарювання. Пільговий режим господарювання для кооперативів встановлений в Італії, Швеції, Іспанії, Франції. Єдиний режим господарювання характерний для Німеччини, Фінляндії. Є і інші форми відносин держави і кооперації. Так, в Італії держава звільняє споживчу кооперацію від необхідності торгувати у віддалених районах, де торгівля є збитковою, і створює для цього власні магазини. Крім цього, протягом перших років своєї діяльності кооперативи цілком звільняються від податків. У Німеччині подолати кризові явища допомогло застосування механізмів державного регулювання кооперативної політики. Це, перш за все, зміни в законодавстві Німеччини: податкові пільги, що надаються споживчим кооперативам; матеріальна допомога, яку надає федеральний уряд.

У країнах Центральної та Східної Європи функції держави набагато ширші, ніж в країнах ЄС-15. Йдеться не про регулювання, а про пряме державне управління кооперацією, адже держава не лише законодавчо регулює розвиток кооперації, але і виступає ініціатором створення і ліквідації кооперативів, призначає керівників, встановлює їм та службовцям зарплату, виділяє фінансові ресурси, контролює їх використання. По суті, відбувається одержавлення кооперації. Майже в усіх країнах Центральної та Східної Європи (за винятком, головним чином, Польщі, де державне законодавство всіляко дискримінує діяльність кооперативних організацій) держава сприяє кооперативній діяльності, усвідомлюючи значення кооперативів як для розвитку національної економіки в перехідний період, так і для інтеграції національних економік у світове господарство.

Отже, враховуючи основні засади взаємовідносин між органами державного управління та кооперативами в країнах Європи, пропонуємо співпрацю між вітчизняним кооперативним сектором економіки і органами державного управління за схемою, зображеною на рисунку 1, тобто органи державного управління забезпечують законодавче сприяння розвитку кооперації, справедливе конкурентне середовище, декларують офіційну підтримку розвитку кооперації, а кооперативи дотримуються принципів автономності, незалежності, кооперативної ідентичності, а також піклуються про високу кваліфікацію свого менеджменту. Капіталізація, регулювання діяльності

ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

кооперативів здійснюється спільно державою та системою кооперації, так само, як і організовується інноваційна та зовнішньоекономічна діяльність.

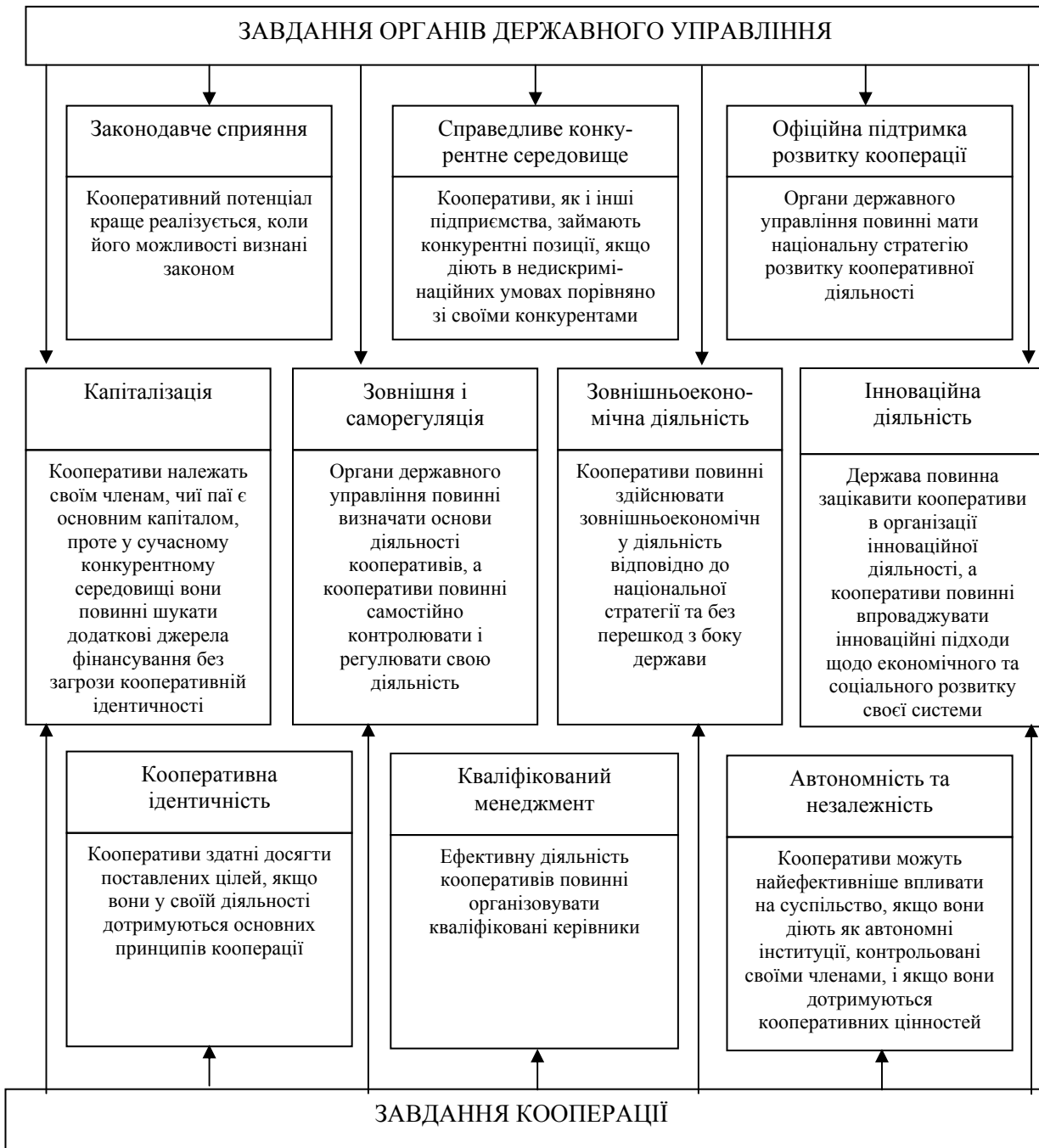

Рис. 1. Схема взаємодії органів державного управління та системи споживчої кооперації

Підсумовуючи вище викладене, узагальнимо пріоритети державного сприяння розвитку кооперативного сектора в Україні та його інтеграції у європейське господарство:

- врахування в національних програмах соціально-економічного розвитку питань державної підтримки кооперативного сектора відповідно до принципів і завдань, проголошених Міжнародним кооперативним альянсом та Організацією об’єднаних націй з врахуванням національних соціально-економічних тенденцій;
- сприяння розвитку інноваційної, інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності системи споживчої кооперації через належне законодавство, що враховує потреби кооперативного сектора економіки та суспільства;
- створення Державної агенції розвитку кооперативів (за прикладом Великобританії), метою якої стане стимулювання кооперативного руху в країні шляхом надання юридичної допомоги у вигляді консультацій кооперативним організаціям, надання рекомендацій урядовим установам з

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

питань кооперації, розробка економічних проектів, які можуть виконуватися на кооперативній основі;

- створення для споживчої кооперації спеціального режиму найбільшого сприяння (за прикладом Франції, Італії, Швеції, Іспанії);
- поширення на кооперативні підприємства та організації (КПО) і їх об'єднання пільг та заходів стимулювання розвитку, якими користуються суб'єкти малого та середнього підприємництва (за прикладом європейських держав), а саме: 1) поширення на КПО норм Закону України „Про державну підтримку малого підприємництва”; 2) участь КПО у регіональних програмах розвитку малого підприємництва; 3) участь КПО в реалізації інвестиційних та інноваційних проектів малого підприємництва щодо розвитку інфраструктури та отримання інформаційно-консультативної допомоги; 4) поширення на КПО пільгового кредитування згідно спільного наказу Міністерства економіки та Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва "Про затвердження Рекомендацій щодо порядку часткового відшкодування з місцевих бюджетів відсоткових ставок за кредитами, залученими суб'єктами малого та середнього підприємництва для реалізації інвестиційних проектів" №82/20 від 06.03.2006 (державні гарантії застави, низькі відсотки за кредити, пільгові умови мікрокредитування), та фінансування інвестиційних проектів для суб'єктів малого і середнього підприємництва; 5) розвиток інституту кредитних кооперативів як альтернативної форми кредитування суб'єктів малого та середнього підприємництва; 6) участь КПО в інноваційній перебудові малого підприємництва; 7) впровадження механізмів гарантованої участі КПО як суб'єктів малого підприємництва у виконанні регіональних і державних замовлень (робіт, послуг); 8) надання КПО як суб'єктам малого та середнього підприємництва для здійснення підприємницької діяльності вільних нежитлових приміщень, виробничих і адміністративних площ, устаткування, земельних ділянок в коротко- або довготермінову оренду або у власність.
- проведення масштабних наукових досліджень з проблем розвитку кооперативів всіх типів, їх взаємодії між собою та участі в міжнародному кооперативному русі;
- співпраця Укоопспілки за підтримки органів державного управління з міжнародними організаціями (табл. 2).

Таблиця 2

Напрями співпраці системи споживчої кооперації України з міжнародними організаціями

Міжнародна інституція	Напрями співпраці
Міжнародна організація праці	допомога в розробці середньо- та довгострокових програм розвитку кооперативного сектора, які б передбачали підвищення трудової зайнятості населення, створення нових робочих місць і розширення соціальних функцій кооперативних організацій.
Міжнародний кооперативний альянс	сприяння у встановленні тісних контактів між кооперативними організаціями Європи, у підборі організацій-донорів, ініціювання міжнародних кооперативних проектів.
Об'єднаний комітет з надання допомоги кооперативам (СОРАС)	Створення сприятливих умов для розвитку кооперативів в Україні, участь у вдосконаленні кооперативного законодавства, організація навчань, тренінгів.
Всесвітня рада кредитних ресурсів	допомога становленню кредитних кооперативів в Україні, розробка та реалізація проектів з розвитку кредитних кооперативів в аграрному секторі, професійна підготовка персоналу кредитних та банківських кооперативів.
Програма розвитку ООН	участь певних кооперативних організацій в проектах зменшення рівня бідності з пріоритетним наданням фінансової допомоги кооперативам, що надають послуги для найменш забезпечених верств населення, особливо у сільських місцевостях.
Міжнародна продовольча та сільськогосподарська програма ООН	адаптація програм в галузі розвитку кооперативів у сільській місцевості до умов української економіки, фінансування проектів створення зразкових (еталонних) кооперативів, що обслуговують селянські (фермерські) господарства та громадян, що мають особисті присадибні господарства та садові ділянки.
Європейська економічна комісія ООН	промоція кооперативних організацій як суб'єктів малого та середнього підприємництва в Україні.

Реалізацію окреслених пріоритетів забезпечить виконання першочергових завдань для органів державного управління, серед яких:

1. Розробити та затвердити Указом Президента Програму заходів щодо розвитку кооперативного руху та посилення його ролі в реформуванні економіки України на ринкових засадах, в якій, зокрема, передбачити план заходів із вказанням конкретних завдань та конкретних виконавців; організаційно-економічні засоби стимулювання розвитку кооперативного сектора національної економіки; стратегічні пріоритети та інституційні засоби поглиблення кооперативного

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

співробітництва з країнами ЄС; заходи щодо інтенсифікації проведення наукових досліджень з питань кооперації Національною академією наук України, галузевими академіями наук, іншими науково-дослідницькими установами, з метою розробки теоретико-методологічних основ розвитку кооперативного руху в Україні.

2. Розробити систему стимулювання залучення вітчизняного та зарубіжного капіталу в сфері постачання, виробництва, заготівель та переробки сільськогосподарської продукції, торгівлі товарами споживання та надання послуг на сільському ринку.

3. Акцентувати увагу на конкретних напрямках міжнародного кооперативного співробітництва та державній підтримці цього співробітництва у різних формах із залученням фахівців Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції, торгово-економічних місій МЗС та посольств України за кордоном.

4. Передбачити заходи підтримки міжнародної співпраці кооперативних підприємств та спілок у відповідних регіональних програмах соціально-економічного розвитку.

5. Міністерству соціальної політики, а також відповідним регіональним центрам зайнятості спрямовувати кошти на перенавчання і перекваліфікацію фахівців у сфері підготовки проектів щодо запровадження нових технологій виробництва, переробки, заготівель та постачання сільськогосподарської продукції через кооперативні спілки, а також міжнародного кооперативного співробітництва.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Україна. Закон. Про споживчу кооперацію: № 2265-ХІІ від 10.04.1992 (www.rada.gov.ua).
2. Стратегія розвитку споживчої кооперації України (2004-2011 рр.). – К.: Укоопспілка, 2004. – 100 с.
3. Україна. Закон. Про кооперацію: № 1087-ІV від 10.07.2003 (www.rada.gov.ua).
4. Конституции буржуазных государств. – М.: Юрид. л-ра, 1982. – 380 с.
5. Ермаков В.Ф. Социальные и нравственные основы потребительской кооперации: Учеб. пособие. – М.: Наука и кооперативное образование, 2003. – 404 с.
6. Конституции зарубежных государств. – М.: Изд-во БЕК, 1996. – 420 с.
7. Апарина О.Ю. Государственное регулирование кооперации: зарубежный опыт // Фундаментальные и прикладные исследования. – 2004. - № 4-5. – С. 201-204.
8. Дербасов В.Р., Егоров Е.Г., Соловьев Е.П. Основы развития кооперации: Теория, опыт, проблемы. – Новосибирск: Наука, 2000. – 216 с.

РЕЗЮМЕ

Обгрунтовано спільність інтересів держави і системи споживчої кооперації. На основі проаналізованого зарубіжного досвіду визначено пріоритети державного сприяння розвитку системи споживчої кооперації та запропоновано основні завдання для органів державного управління.

Ключові слова: система споживчої кооперації України, державне сприяння, органи державного управління, європейські кооперативи.

РЕЗЮМЕ

Обосновано единство интересов государства и системы потребительской кооперации. На основе проанализированного зарубежного опыта определено приоритеты государственного содействия развитию системы потребительской кооперации и предложено основные задания для органов государственного управления.

Ключевые слова: система потребительской кооперации Украины, государственное содействие, органы государственного управления, европейские кооперативы.

SUMMARY

Common interests of government and consumer co-operation system are proved. On the basis of foreign experience priorities and key tasks for governmental bodies are offered.

Keywords: consumer co-operation system of Ukraine, governmental assistance, governmental bodies, European co-operatives.